

مقاله پژوهشی: الگوی بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی

وحید ریاضی^۱

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۰

چکیده

فقدان سرمایه یکی از علل اصلی گرفتار آمدن بسیاری از کشورها در دور باطل فقر و توسعه‌نیافتگی شناخته شده است. در چنین شرایطی دولت‌ها نمی‌توانند در جهت اصلاح شرایط به‌صورت مناسب به جبران کمبودهای مالی اقدام نمایند. عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری متنوع می‌باشند. در برخی از مواقع این عوامل بنیادی بوده و ریشه در فرهنگ و یا ساختار سیاسی کشور دارند و برخی دیگر به رویکرد اقتصادی دولت‌ها، عوامل برون‌مرزی و عملکرد کارگزاران اقتصادی مربوط می‌شوند. با توجه به مسئله یادشده، محقق بر آن شد با شناسایی و دسته‌بندی عوامل مؤثر اقتصادی بر امنیت سرمایه‌گذاری و با مطالعه مبانی نظری و پیشینه تحقیقات انجام‌شده و همچنین تحلیل اسناد بالادستی (همچون رهنمودهای امامین انقلاب، قوانین اصلی و سیاست‌های کلی نظام)، در قالب هدف اصلی این مقاله پردازد. سؤال اصلی تحقیق «تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی چیست؟»

نوع تحقیق کاربردی - توسعه‌ای است و رویکرد کمی و کیفی و روش مورد استفاده در آن پیمایشی است. قلمرو تحقیق مکانی (ایران) و از لحاظ موضوعی حیطه اقتصادی و امنیت سرمایه‌گذاری است. یافته‌های تحقیق در نهایت به ارائه الگوی بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری در قالب بُعد اقتصادی که دارای پنج مؤلفه؛ شامل مؤلفه‌های مطلوب نظام اقتصادی متعارف، حمایت‌های اقتصادی، نقش حاکمیت در اقتصاد، نظارت اقتصادی و فراهم بودن نهاده‌های اقتصادی، طراحی و ۲۱ شاخص یا گویه‌های آن احصا و طی الگویی به مسئولین ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: امنیت اقتصادی، امنیت سرمایه‌گذاری، سرمایه.

مقدمه

فعالیت‌های اقتصادی، اگرچه به نظر می‌رسد از نظر عینی اقتصادی است ولی به لحاظ اجتماعی، نه اقتصادی محسوب می‌شود و نه می‌توان اقتصادی به شمارش آورد، علمی که فقط به بهای یک تلاش بی‌کم‌وکاست امکان‌پذیر است، باید بکوشد سرمایه و سود را در کلیه اشکال آن درک کند و به وضع قوانینی پردازد که به موجب آن‌ها انواع متفاوت سرمایه، به یکدیگر تبدیل شوند (تاجبخش‌کیان، ۱۳۸۴).

آنچه که در نظام‌های اقتصادی به‌عنوان هدف اولیه در نظر گرفته شده است، رشد اقتصادی از طریق تأمین الزامات رشد تولید و ایجاد ارزش افزوده می‌باشد. از این رو همواره نظام‌های اقتصادی به نیروی کار، سرمایه، فناوری و فراهم بودن آن‌ها به‌عنوان الزامات تولید توجه ویژه داشته‌اند تا بتوانند زمینه رشد اقتصادی را در جوامع آماده کنند. از این میان، افزایش سرمایه و به عبارتی سرمایه‌گذاری در تسریع رشد و حرکت به سمت توسعه و اقتصاد دفاع همواره بیش از سایر عوامل مورد توجه بوده و همواره این سؤال در ذهن اندیشمندان اقتصادی وجود داشته که چه عواملی موجبات رشد سرمایه‌گذاری هدفمند و رشد را فراهم می‌کنند؟ چه عواملی از این جریان رو به رشد سرمایه‌گذاری، به ویژه در کشورهای نیازمند به سرمایه‌گذاری جلوگیری می‌کنند؟ پاسخ‌های زیادی در نتیجه تحقیقات دانشمندان به سؤالات یادشده در خصوص عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری داده شده که در یک جمع‌بندی کلی می‌توان به عوامل اقتصادی و غیراقتصادی به معنی نهادها به‌طور عام و نهادهای سیاسی، اجتماعی و حقوقی به‌طور خاص) اشاره کرد (Montgomery, ۲۰۰۰: ۳۳) که این عوامل را می‌توان در آثار نهادگرایان جدید و آثار اقتصاددانانی همچون نورث مشاهده کرد (نورث، ۱۳۷۷: ۱۰۵).

در ایران امنیت سرمایه‌گذاری نیز به‌عنوان یکی از الزامات مهم تحقق خروج از رکود اقتصادی و ایجاد رشد اقتصادی شناخته شده است که بدون آن، تلاش‌های سیاسی برای برداشتن محدودیت‌های بین‌المللی بر اقتصاد ایران، بی‌فایده خواهد بود. در واقع می‌توان گفت آنچه که سرمایه‌گذار داخلی را به ماندن و سرمایه‌گذاری بیشتر ترغیب می‌کند و موجب جذب سرمایه‌گذار خارجی می‌شود، تأمین امنیت سرمایه‌گذاری است که این مهم

را به یکی از دغدغه‌های اصلی در نظام اقتصادی کشور تبدیل نموده است (نخلی، ۱۳۹۶: ۴). امنیت سرمایه‌گذاری طبق تعریف به فراهم بودن مجموعه عوامل حقوقی، اداری، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی که شرایط اطمینان‌بخشی را برای شروع، بهره‌برداری و ادامه دادن فعالیت سرمایه‌گذاری ایجاد می‌کند و از بروز عوامل برهم‌زننده آرامش خاطر در طی مراحل فوق ممانعت می‌کند، تعبیر می‌شود (قاسمیان، ۱۳۸۲: ۹۵).

عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری بسیار متنوع می‌باشند. در برخی مواقع این عوامل بنیادی بوده و ریشه در فرهنگ و یا ساختار سیاسی کشور دارند و برخی دیگر به نظام اداری کشور، رویکرد اقتصادی دولت‌ها، عوامل برون‌مرزی و عملکرد کارگزاران اقتصادی مربوط می‌شوند. از آنجایی که محقق به دنبال طراحی الگویی بومی اقتصادی در حوزه تأمین امنیت سرمایه‌گذاری است، تنها به رویکرد اقتصادی در این حیطه پرداخته است. لذا دغدغه محقق بر این امر استوار شده که تعابیر امنیت سرمایه‌گذاری در بستر اقتصاد به چه شکل می‌تواند با رعایت مبانی به طراحی الگوی بومی منتج گردد تا مسئولین ذی‌ربط را در پیاده‌سازی و عمل به جذب و امنیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی تشویق نمایند.

در باب اهمیت تحقیق و به‌اصطلاح حوزه ایجابی و یا چرایی مهم بودن تحقیق آن می‌توان به کمک به از قوه به فعل درآوردن منویات و تأکیدات مقام عظمای ولایت (مدظله‌العالی)؛ شناسایی عوامل اقتصادی در تأمین امنیت سرمایه‌گذاری و زمینه رفع عوامل مختل‌کننده امنیت سرمایه‌گذاری اشاره کرد و از این جهت که در باب ضرورت تحقیق و به‌اصطلاح حوزه سلبی و یا تحقیق چه کارکردهایی می‌تواند داشته باشد، به مواردی همچون مانع اصلی سرمایه‌گذاری و ایجاد فضای امن آن در حوزه داخلی و خارجی، حرکت به سمت سرمایه‌گذاری کاذب و سفته‌بازی در بازارهای زودبازده، تعمیق رکود اقتصادی در کشور با توجه به شرایط تحریمی موجود و کاهش تولید ملی و افزایش بیکاری و روند صعودی قیمت‌ها می‌توان اشاره داشت.

در همین رابطه طراحی الگوی بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی؛ به‌عنوان هدف اصلی و شناخت و تعیین مؤلفه‌های کلیدی، شناخت و تعیین

شاخص‌های اساسی هر کدام از مؤلفه‌های کلیدی، تعیین رابطه و ضریب همبستگی میان مؤلفه‌های کلیدی با بُعد اقتصادی، تعیین رابطه و ضریب همبستگی شاخص‌های اساسی با مؤلفه‌های کلیدی بُعد اقتصاد و در نهایت اولویت‌بندی عوامل و شاخص‌های بُعد اقتصادی در تأمین امنیت سرمایه‌گذاری پرداخته است. در همین راستا و هم‌خوان با اهداف سؤال اصلی تحقیق؛ الگوی بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی کدام است؟ و سؤالات فرعی؛ مؤلفه‌های کلیدی اقتصاد، شاخص‌های اساسی هر کدام از مؤلفه‌های کلیدی اقتصاد، میزان رابطه و ضریب همبستگی میان مؤلفه‌های کلیدی با بُعد اقتصادی، میزان رابطه و ضریب همبستگی شاخص‌های اساسی با مؤلفه‌های کلیدی بُعد اقتصاد و در نهایت اولویت‌بندی عوامل و شاخص‌های بُعد اقتصادی در تأمین امنیت سرمایه‌گذاری کدامند؟ مورد بررسی قرار گرفته است.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

در نگاه پیشینه تحقیق می‌توان به یافته‌هایی در این مورد به شرح زیر اشاره کرد:

- حسین‌زاده بحرینی (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران» به دنبال بررسی عوامل ایجادکننده ناامنی در محیط سرمایه‌گذاری ایران، در ابتدا از دو شیوه به مطالعه میزان امنیت در یک اقتصاد پرداخته است: یکی رویکرد عینی به مقوله امنیت که به نهادهای امنیت‌ساز در کشور توجه کرده است. دوم رویکرد ذهنی است که میزان امنیت در یک کشور و عوامل امنیت‌زا و میزان اثرگذاری هر یک از عوامل مذکور بر ناامنی محیط کسب‌وکار را مدنظر قرار می‌دهد. در این رویکرد «احساس امنیت» از سوی سرمایه‌گذاران بسیار موضوعیت دارد (بحرینی، ۱۳۸۳: ۱۵۶-۱۰۹).

- رهبر و همکاران (۱۳۸۶) در خصوص موانع سرمایه‌گذاری و اثرات آن بر رشد اقتصادی در پژوهشی با عنوان «موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران طی سال‌های ۶۳ تا ۸۴»، به بررسی اثر امنیت سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی در ایران پرداخته و از الگوی رشد اقتصادی استفاده نموده‌اند. نتیجه حاصل شده تحقیق نشان از اثر مثبت و معناداری امنیت سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی دارد (رهبر و همکاران، ۱۳۸۳).

- خارلاموا (۲۰۱۴ م) در مقاله خود با عنوان «امنیت سرمایه‌گذاری در صنایع: ارزیابی رتبه (مطالعه موردی اوکراین)» به مطالعه امنیت سرمایه‌گذاری و ارزیابی آن در بستر صنایع کشور اوکراین پرداخته و بخش‌های اقتصادی آن کشور را متناسب با درجه خطرپذیری سرمایه‌گذاری و ظرفیت سرمایه‌گذاری رتبه‌بندی نموده است. در نهایت گروه‌های رتبه‌بندی شده بخش‌های اقتصادی برای تعیین راهبردهای سرمایه‌گذاری مورد استفاده قرار گرفته‌اند تا بیشترین کارایی در سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصادی حاصل شود.

مبانی نظری

از مجموع مسائل مطرح در مبانی نظری امنیت سرمایه‌گذاری و با مطالعه مقالات، پایان‌نامه‌ها و اظهارنظرهای کارشناسی متخصصین حوزه سرمایه‌گذاری، می‌توان به مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری دست یافت. هر یک از پژوهش‌ها و تحقیقات به فراخور زمینه‌های تحقیقاتی خود، به قسمتی از عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری اشاره کرده‌اند که جمع‌بندی همه این عوامل می‌تواند نگاه جامعی نسبت به کلیه عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری را در اختیار بگذارد. از این رو در این قسمت به بیان برخی از منابع مهم در خصوص عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در حوزه اقتصادی در قالب جدول زیر می‌پردازیم:

جدول شماره ۱: عوامل اقتصادی مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در مبانی نظری و پیشینه

بُعد	مرجع	شاخص‌های مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری اقتصادی در مبانی نظری و پیشینه
بُرسی امنیت سرمایه‌گذاری در مبانی نظری و پیشینه	شاکرین، ۱۳۷۳	تغییرات نرخ ارز، گستردگی بازارهای اقتصادی، حمایت‌های اقتصادی، شبکه اطلاعاتی شفاف و مطلوب، شبکه اطلاع‌رسانی قوی.
	نیلی، ۱۳۷۶	توسعه‌یافتگی بازارهای مالی، کارآمدی دستگاه‌های اقتصادی
	جلال‌آبادی، ۱۳۸۵	نااطمینانی اقتصادی، خطرپذیری اقتصادی، نارسایی قوانین، پیچیدگی قوانین، شفافیت قوانین، سهولت قوانین.
	رسولی و فرزین و ش، ۱۳۸۹	ثبات سیاسی، ثبات بستر فعالیت اقتصادی، کودتا و تنش داخلی، بی‌ثباتی اجتماعی، آزادی مدنی، آزادی اقتصادی کسب‌وکار، توسعه مالکیت خصوصی، شکست طرح‌های اقتصادی، تنش و نزاع خارجی، فساد سیاسی، تنش قومی و مذهبی، کیفیت بروکراسی، عدم پایداری به قراردادها.
	عزتی و دهقان، ۱۳۸۷	شفافیت قوانین، ثبات قوانین، زیربنای اقتصادی قوی، نیروی کار ماهر.
	شاه‌حسینی و عطایی، ۱۳۸۶	تضمین حقوق مالکیت، ثبات اقتصاد کلان، تدارک زیرساخت‌های نهادی، تدارک زیرساخت‌های فنی، تحدید بخش خصوصی، نااطمینانی نسبت به تصمیمات دولتی، تبعیت از قانون، نظم اجتماعی، اجرای قراردادها، امنیت اقتصادی شهروندی، پایداری به قراردادها.
	رهبر، ۱۳۸۴	حفظ مالکیت، عدم تعرض به سرمایه.
	بیدآباد، ۱۳۸۲	ثبات اقتصادی.
	فرح‌پور، ۱۳۸۴	ثبات سیاست‌های اقتصادی، ثبات سیاسی، برخورداری از منابع انسانی مناسب، برخورداری از منابع طبیعی مناسب، اصلاح قوانین، حذف قوانین دست و پاگیر.
	بحرینی و شریف‌آزاد، ۱۳۸۲	ثبات دولت، حاکمیت نظم و قانون، تنش داخلی، تنش خارجی، شکاف میان انتظارات مردم و عملکرد دولت، فساد سیاسی، پاسخگویی مسئولین.
	Knack&kefer, ۱۹۹۵	کیفیت نهادها، فساد، حاکمیت قانون، چگونگی دیوانسالاری، پایداری به قراردادها، سلب مالکیت.
	Piorson, 1998	سلب مالکیت، آزادی شهروندی، کیفیت بروکراسی، پایداری به قراردادها، فساد، ثبات رهبری سیاسی، درگیری داخلی.
	نورائی، ۱۳۸۴	ثبات اقتصادی، کیفیت قوانین، ساختار منسجم اجتماعی، ثبات سیاسی، قوانین باثبات، شفافیت قوانین.
جهانیان، ۱۳۸۵	آزادی مدنی، تنش‌های قومی، جنگ داخلی، نظام اداری سالم، ابطال قراردادها، کیفیت قوانین، مشارکت مردمی، ثبات سیاسی، سیاست‌گذاری صحیح اقتصادی.	

سرمایه به ثروت انباشته‌شده، به‌خصوص ثروتی که برای تولید بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد، اطلاق می‌شود (غفاری، ۱۳۸۴). در تعریف دیگر، سرمایه مجموعه منابعی است که به‌منظور کسب منفعت، سرمایه‌گذاری و یا منتقل شوند (Lin Nan, 2004). عملیات انباشت سرمایه جهت فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم برای حصول به نتایج اقتصادی مطلوب را سرمایه‌گذاری گویند (برنسون، ۱۳۸۶). سرمایه‌گذاری، فراگردی است که در آن کالاهای سرمایه‌ای برای تولید کالاها و یا خدمات دیگر به کار می‌روند (اخوی، ۱۳۷۶: ۱۸۱). سرمایه‌گذاری در حقیقت افزایش ذخیره‌های کالاها و امکانات سرمایه‌ای و تولیدی یک جامعه است (تفضلی، ۱۳۷۳: ۱۵۱).

امنیت

امنیت از جمله مفاهیم بسیطی است که ارائه تعریف از آن به‌سادگی میسر نیست. امنیت سالم و بی‌خطر، رهایی از اضطراب، آزاد بودن از شک و ابهام، آزاد بودن از ترس و خطر و اطمینان داشتن در معانی امنیت آمده است (میرمعزی، ۱۳۹۰: ۱۸۰). امنیت عامل نسبی است، چنانچه سازمانی، فردی و یا جامعه‌ای واقعاً از خطر مورد نظر رها شده و یا در مقابل آن حفاظت شده باشد، آن فرد، سازمان و یا جامعه از امنیت برخوردار است که این تعریف عینی بودن امنیت مدنظر است. در تعریف ادراکی و ذهنی از امنیت، رها بودن واقعی از خطر مبین امنیت نیست؛ بلکه در صورتی که فرد، سازمان و یا جامعه، «احساس» رها بودن از خطری را داشته باشد، نسبت به آن خطر از امنیت برخوردار است (چینی، ۱۳۸۲: ۱۰).

امنیت سرمایه‌گذاری

امنیت سرمایه‌گذاری، فراهم بودن مجموعه عوامل حقوقی، اداری، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است که شرایط اطمینان‌بخشی را برای شروع، بهره‌برداری و ادامه دادن فعالیت

سرمایه‌گذاری تا پایان دوره مدنظر ایجاد می‌کند و از بروز عوامل برهم‌زننده آرامش خاطر در طی مراحل فوق، ممانعت می‌کند (نخلی، ۱۳۹۶: ۴۰). در ادبیات مربوط به اندازه‌گیری امنیت سرمایه‌گذاری، داده‌های برخی از پژوهش‌ها تحت عنوان داده‌های برآوردی شناخته می‌شوند و به‌طور کلی مستند به ذهن ارزیابی‌کنندگان هستند. تحقیقات انجام‌شده توسط برونٹی، کیسانکو و ودرآز این نوع است (Kaufmann, et al, 1999: 67). دسته دیگری از تحقیقات انجام‌شده برای اندازه‌گیری امنیت سرمایه‌گذاری مبتنی بر مشاهدات عینی اقتصادی همچون نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم، نرخ بیکاری، تراز پرداخت و ... است که داده‌های این پژوهش‌ها تحت عنوان داده‌های سخت شناخته می‌شوند و طبق قاعده مستقل از باورهای ذهنی سرمایه‌گذاران می‌باشند (Poirson, 1998: 8). بخش قابل توجهی از تحقیقات مرتبط با امنیت سرمایه‌گذاری، از هر دو نوع داده بهره گرفته‌اند و می‌توان آن‌ها را از نوع تحقیقات تلفیقی دانست (حسین‌زاده‌بحرینی، ۱۳۸۳: ۱۱۶).

الگوهای کلان تحلیل محیطی

برای تحلیل محیط کلان از الگوهای متنوعی استفاده می‌شود. در ابتدا از الگوی PEST استفاده می‌شد ولی به‌مرور عوامل دیگری نیز اضافه شد و الگوهای جدیدی توسعه یافت که می‌توان الگوهای STEEPLED، PESTLIED، PESTELI و ... را نام برد. آنالیز PEST ابزاری مهم، فراگیر و ساده است که کمک می‌کند یک تصویر بزرگ از محیط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و فناورانه که در آن محیط در فعالیت هست، درک شود. آنالیز PEST توسط تمام رهبران کسب‌وکار در سراسر جهان برای ساختن چشم‌اندازشان از آینده مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنالیز PESTLE یک ابزاری است که می‌تواند به سازمان‌ها کمک کند تا راهبردهای خود را بسازند و برای فهم محیط خارجی کمک می‌کند (ریاضی، ۱۳۹۷: ۴۷).

۱ Survey data

۲ Brunette, kisanco, Weder

لازم به ذکر است که انتخاب الگو یومرد نظر و تقدم و تأخر فاکتورها بستگی به صنعت انتخابی داشته و قابل تغییر است. در جدول زیر انواع الگوهای کلان شناخته شده که در حال حاضر در سازمانها و صنایع مختلف دارای کاربرد است، آمده است.

انواع الگوهای کلان تحلیل محیطی (همان، ۴۸)

عوامل الگوها	انواع الگوهای کلان تحلیل محیطی
Political, Economic, Social, Technological, Environmental / Ecological, Legal / legislative, International, Demographic, Ethical/ Educational / Equality	PEST, PESTEL, PESTLE, PESTELI, PESTLIED, STEP, STEEP, STEEPLED, STEEPLE, SLEPT

در قرون اخیر استاندارد زندگی در کشورهای توسعه یافته به طرز غیرقابل باوری نسبت به قبل افزایش یافته، به طوری که شواهد آماری حاکی از ۱۰ تا ۳۰ برابر شدن درآمد واقعی در کشورهای آمریکا و اروپای شرقی نسبت به یک قرن اخیر است و حتی درآمد واقعی نسبت به دو قرن قبل بین ۵۰ تا ۳۰۰ برابر شده است. حتی متوسط رشد در قرن ۲۰ نسبت به قرن ۱۹ بسیار بیشتر می باشد (Romer, 2006: 5)؛ بنابراین می توان مبنایی ترین عامل رشد و توسعه کشورها را سرمایه فیزیکی خواند. در الگوی سولو از انباشت سرمایه به عنوان عاملی مهم در تولید اقتصاد به عنوان کانال رایجی که به طور مستقیم بر تولید اثرگذار است، بهره گرفته شده است. در این الگو از سه متغیر اساسی به عنوان متغیرهای مهم و اثرگذار در تابع تولید استفاده شده است که عبارت اند از: تجمیع سرمایه، نیروی کار و دانش (اثرگذاری نیروی کار)؛ زیرا در هر برهه ای از زمان مقداری از این متغیرها در اقتصاد وجود دارد که تولید حاصل ترکیب این عوامل خواهد بود (همان، ۹-۸):

$$Y(t)=F\{k(t), A(t) L(t)\}$$

در الگوهای کینزی سنتی نیز از عامل سرمایه گذاری (I) به عنوان یکی از متغیرهای اثرگذار بر درآمد ناخالص ملی در طرف تقاضای اقتصاد استفاده می شود و از آنجایی که

تجمع سرمایه (K) نیز حاصل انباشت سرمایه‌گذاری ناخالص می‌باشد، می‌توان این عامل را نیز اثرگذار بر تولید ناخالص ملی دانست:

$$Y=C+I+G+(X-M)$$

طبق مباحث فوق، تجمع سرمایه از عوامل اثرگذار بر تولید و تولید نیز از عوامل مهم در درآمد سرانه و به دنبال آن شاخص توسعه انسانی می‌باشد (برنسون، ۱۳۸۶: ۳۷-۳۸).
 سالایی مارتین (۲۰۰۲ م) معتقد است نخستین پاسخی که اقتصاددانان به اظهار آن به هنگام کشف موقعیت یا شکست اقتصادی یک کشور یا یک منطقه تمایل دارند، این است که عامل تعیین‌کننده و کلیدی رشد اقتصادی، نرخ سرمایه‌گذاری است (جلال‌آبادی، ۱۳۸۵: ۵۶).
 عامل امنیت سرمایه‌گذاری به‌طور قابل ملاحظه‌ای در رشد سرمایه‌گذاری و رشد و توسعه اقتصادی مؤثر است. دارنده سرمایه در هنگام تصمیم برای سرمایه‌گذاری، متأثر از عواملی می‌باشد که لازم است برای تحقق عملی تصمیم‌گیری وی برای سرمایه‌گذاری، شرایط و بستری امن و مناسب فراهم باشد (رهبر و مظفری خامنه، ۱۳۸۶).

عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری اقتصادی

در تحلیل عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری اقتصادی باید توجه داشت که عکس‌العمل واحدهای اقتصادی و یا سرمایه‌گذاران در مقابل تغییرات منظم و پایدار یک متغیر در همه ابعاد مؤثر بر سرمایه‌گذار، با هزینه کمتر و اطمینان بیشتری از سوی سرمایه‌گذار صورت می‌گیرد و در زمانی که این تغییرات به‌صورت ناپایدار و نامنظم انجام می‌شوند، شرایط نامطمئنی را برای فعال اقتصادی و سرمایه‌گذار ایجاد می‌کنند که هزینه و مخاطره فعالیت اقتصادی برای سرمایه‌گذار بالا خواهد رفت و این امر منجر به عقب‌نشینی سرمایه‌گذار در شرایط بی‌ثباتی خواهد شد. از این رو کنترل و ثبات عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری در تمام ابعاد، برای سرمایه‌گذار امنیت‌آفرین بوده و در ایجاد سرمایه‌گذاری از اهمیت بالایی برخوردار است (هایدان و وهام، ۱۳۸۹: ۵۵).

بُعد اقتصادی

یکی از ابعاد مهم مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری، بُعد اقتصادی و به‌ویژه نااطمینانی و خطرپذیری اقتصادی در محیطی است که فعالیت سرمایه‌گذاری می‌خواهد در آن شکل بگیرد. از دیگر عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری و یا امنیت سرمایه‌گذاری، نااطمینانی و خطرپذیری می‌باشد؛ اما در اغلب سرمایه‌گذاری‌ها، انواع خطرپذیری وجود دارد که افزایش این خطرپذیری‌ها، امنیت سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد. خطرپذیری کسب‌وکار، خطرپذیری مالی^۱، خطرپذیری نقدشوندگی^۲، خطرپذیری نرخ ارز^۳ و خطرپذیری کشور^۴ از انواع خطرپذیری‌ها و منشأهای عدم قطعیت اقتصادی در سرمایه‌گذاری است (جلال‌آبادی، ۱۳۸۵: ۶۰).

مطالعه تطبیقی

شناسایی عوامل و شاخص‌های مؤثر اقتصادی بر امنیت سرمایه‌گذاری براساس

رویکرد مؤسسات بین‌المللی

یکی از عوامل مهم در جذب سرمایه‌گذاری خارجی و نیز ماندن و یا نماندن سرمایه‌گذاری داخلی در اقتصاد ملی، تصویری است که مجامع بین‌المللی از شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، حقوقی و قضایی، سامانه‌های نظارتی، اقتصاد غیررسمی، مداخلات دولتی و ... از کشورها، در معرض دید جامعه بین‌الملل قرار می‌دهند و موجب شکل‌گیری تصویری از شرایط سرمایه‌گذاری در کشورها می‌شوند. بنابر آمارهای ارائه‌شده از سوی سازمان‌های آماری و تحقیقاتی بین‌المللی، هر یک از کشورها، بنا به شرایط داخلی خود در مؤلفه‌های مورد نظر مؤسسات مذکور، حائز نمره و سپس

۱ Business Risk

۲ Financial Risk

۳ Liquidity Risk

۴ Exchange Risk

۵ Country Risk

رتبه‌هایی می‌شوند که این نمره‌ها و رتبه‌ها، شرایط مقایسه فضای کلی سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف را برای سرمایه‌گذاران فراهم می‌کند. در واقع می‌توان گفت آمارهای ارائه شده از سوی این مؤسسات تحقیقاتی و آماری، نقشی مهم و حیاتی در ایجاد و یا عدم ایجاد احساس امنیت سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران در سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف را دارند. مؤسسات مطرح بین‌المللی که به این مهم مبادرت می‌کنند عبارت‌اند از: EIU، FreedomHouse، World Bank، Heritage Foundation، PRS که هر یک، بنا به اهداف خود، به مطالعه مؤلفه‌های متمایز و خاص و مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری می‌پردازند و از آنجایی که عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری از دیدگاه‌ها و از منظر صاحب‌نظران اقتصادی مختلف، متفاوت است، ارائه تصویری جامع از همه مؤلفه‌های ارائه شده از سوی این مؤسسات، می‌تواند دید روشن و جامعی از شرایط امنیت سرمایه‌گذاری را در کشورهای مختلف، پیش‌روی سرمایه‌گذاران، دولت‌مردان کشورها و محققین حوزه‌های اقتصادی قرار دهد. در جدول زیر به

۱. Economist Intelligence Unit یک مؤسسه تحقیقاتی بین‌المللی است که به انجام تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های سیاسی و اقتصادی اقدام می‌کند و وضعیت کشورها را از بُعد امنیت و جذابیت لازم برای سرمایه‌گذاری به‌طور ادواری در نشریات مختلفی همچون «Country Forcaste(CF)» و «Country Risk Service (CRS)» مورد بررسی قرار داده و منتشر می‌کند (نخلی، ۱۳۹۶: ۱۴۰).

۲. در این خصوص شاخص بانک جهانی؛ شامل شش مؤلفه و شاخص سهولت کسب‌وکار؛ شامل ۱۰ مؤلفه توسط بانک جهانی منتشر می‌شود (نخلی، ۱۳۹۶: ۱۴۱).

۳. بنیاد هریتیج مؤسسه‌ای تحقیقاتی - آموزشی است که در سال ۱۹۷۳ میلادی در واشنگتن تأسیس شده و تنظیم و ترویج سیاست‌های عمومی محتاطانه را سرلوحه اهداف خود قرار داده است. این بنیاد با همکاری وال استریت ژورنال به‌طور سالیانه اقدام به انتشار شاخص‌های آزادی اقتصادی (به‌عنوان یکی از پیش‌شرط‌های امنیت اقتصادی) کرده است (شاه‌حسینی و عطایی، ۱۳۸۶: ۱۹-۱۸).

۴. مؤسسه پی. آر. اس (Political Risk Service) به‌عنوان شعبه‌ای است از مؤسسه (Investment Business With Knowledge) IBC از سال ۱۹۸۲ میلادی مجموعه‌ای از شاخص‌های امنیت اقتصادی را تحت عنوان راهنمای خطرپذیری بین‌المللی کشورها ((International Country Risk Guide (ICRG)) تهیه و منتشر می‌کند (همان، ۲۰).

شاخص‌های اقتصادی مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری توسط تعدادی از این مؤسسات پرداخته شده است.

روش‌شناسی تحقیق

از آنجایی که این تحقیق به دنبال طراحی الگوی بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی می‌باشد و در مرزهای دانش سرمایه‌گذاری حرکت نمی‌کند، از نوع کاربردی بوده و چون به صورت نوآورانه به دنبال ارائه الگوی اصلاحی و مناسب با نگاه رویکردگرانه قانونی در حوزه تأمین امنیت سرمایه‌گذاری است، از نوع توسعه‌ای است. از طرفی رویکرد تحقیق آمیخته (کمی - کیفی) با روش پیمایشی است. قلمرو مکانی تحقیق، کشور ایران می‌باشد.

به لحاظ موضوعی، قلمرو تحقیق حیطه اقتصادی و مبحث امنیت سرمایه‌گذاری است و به لحاظ زمانی نیز محدودیتی در این تحقیق وجود نخواهد داشت. جامعه آماری این تحقیق را خبرگان و نخبگان دانشگاهی و اقتصادی مرتبط با حوزه اقتصاد و امنیت سرمایه‌گذاری تشکیل می‌دهند که در بخش میدانی تحقیق در مرحله اول، از پرسشنامه خاص استفاده شد که حجم نمونه آماری خبرگی، ۲۴ تن از خبرگان اقتصادی و دانشگاهی و متخصصین علمی، اجرایی و مدیریتی حوزه امنیت سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاران و فعالان بخش تولید بودند و برای نمونه‌گیری، از روش هدفمند و با بهره‌گیری از گلوله برفی استفاده گردید.

برای مرحله دوم از روش طبقه‌بندی - هدفمند به منظور توزیع پرسشنامه در میان ۱۳۰ نفر از متخصصان اقتصادی و دانشگاهی، استفاده شد. داده‌ها و مطالب مورد نیاز در خصوص امنیت سرمایه‌گذاری، به روش کتابخانه‌ای با بهره‌مندی از اسناد و مدارک دست اول، منابع معتبر اینترنتی و فیش‌برداری و همچنین روش میدانی از طریق توزیع پرسش‌نامه‌ها در سازمان‌های تولیدکننده داده‌های اقتصادی و مصاحبه استفاده شده است.

مجموعه مبانی نظری، مطالعات تطبیقی، اسناد بالادستی و نیز فرمایشات امامین انقلاب، هر یک دارای شاخص‌ها و عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در ابعاد مختلف اقتصادی، حقوقی، اداری، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی می‌باشند که با در نظر گرفتن بُعد اقتصادی در این مقاله پرداخته شد.

در گام بعدی، به‌طور دقیق در دو سطح مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، دسته‌بندی صورت گرفت؛ برای این کار با بهره‌مندی از تنوع پرسشنامه‌ای خاص و با رویکرد کمی و کیفی (استفاده از روش آمار توصیفی و استنباطی) داده‌ها مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

با توجه به طرح عنوان و نگاهی عمل‌گرایانه در به دست آوردن ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مرتبط با امنیت سرمایه‌گذاری در بُعد اقتصادی، پس از بررسی ادبیات تحقیق منتج از مسائل نظری و بررسی تدابیر و رهنمودهای امامین انقلاب و قوانین و سیاست‌های کلی نظام و مطالعه تطبیقی یافته‌ها، تحصیل شد. محیط سرمایه‌گذاری در ایران از عواملی که موجب ایجاد ناامنی در آن شده‌اند، رنج می‌برد. برخی از این عوامل بنیادی و ریشه در فرهنگ یا ساختار سیاسی کشور دارند و برخی دیگر، به رویکرد اقتصادی دولت‌ها، عوامل برون‌مرزی و عملکرد کارگزاران اقتصادی مربوط می‌شوند.

عملکرد نامناسب نهادهای دولتی (نظیر بروکراسی گسترده، رفتارهای تبعیض‌آمیز، برخوردهای سلیقه‌ای، بی‌ثباتی قوانین، عدم هماهنگی نهادها در اجرای سیاست‌ها، عملکرد نهادهای انتفاعی دولتی) نیز می‌توانند موجب افزایش عدم اطمینان در سرمایه‌گذاری و افزایش هزینه‌های جانبی تولید شوند.

در نخستین گام با انجام مطالعات اکتشافی اولیه و بحث‌های لازم در ارتباط با شناسایی و شناخت مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل‌دهنده اقتصادی الگوی بومی امنیت سرمایه‌گذاری، نوع روابط میان مؤلفه‌ها و شاخص‌ها براساس اهمیت آن‌ها در کمک به درک بهتر ماهیت و چارچوب اقتصادی تأمین امنیت و سرمایه‌گذاری مورد بحث قرار گرفت. سپس به تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های هر مؤلفه، رابطه مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و

در نهایت اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصادی تأثیرگذار بر تأمین امنیت سرمایه‌گذاری پرداخته شد.

در گام بعدی پس از تهیه چارچوب نظری برای بهره‌برداری از الگوی مفهومی امنیت سرمایه‌گذاری و طراحی مناسب آن، نظرات ۲۴ نفر از خبرگان اخذ گردید که پس از تأیید نظر خبرگان، پرسش‌نامه‌ای به تعداد ۲۳ سؤال به منظور تعیین اثربخشی مؤلفه‌ها و شاخص‌های اقتصادی بر تأمین امنیت سرمایه‌گذاری در جامعه نمونه مورد ارزیابی قرار گرفت. به همین منظور برای تحلیل‌های آماری، سؤالات مستخرج از مبانی نظری، ادبیات و مطالعات تطبیقی، پرسش‌نامه خبرگان اقتصادی و دانشگاهی در بُعد اقتصادی طراحی شد و اطلاعات گردآوری‌شده در دو سطح توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد) و استنباطی (t استودنت تک‌گروهی و آزمون فریدمن) به‌وسیله نخبگان اقتصادی و دانشگاهی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در پرسشنامه نخبگان اقتصادی و دانشگاهی طبق حجم نمونه، به میزان اثرگذاری هر یک از گویه‌های مستخرج در تحلیل توصیفی، در قالب طیف لیکرت پاسخ دادند. بخش اول سؤالات مشخصات فردی: این بخش به دنبال ارزیابی اطلاعات توصیفی مربوط به ویژگی‌های پاسخ‌گویان (حسب سابقه خدمت، تحصیلات و سمت) شامل سه سؤال طراحی شد.

بخش دوم سؤالات پرسش‌نامه در بُعد اقتصادی: ۲۳ گویه مدنظر قرار گرفتند که از این ۲۳ گویه، دو گویه (محدودیت‌های ارزشی و اسلامی اقتصادی، توسعه مناطق آزاد و یا ویژه اقتصادی) به دلیل اینکه درصد پاسخگویی خبرگان به سؤال، کمتر از ۵۰ درصد بوده است (۲۵ و ۴۱/۷)، از میان عوامل مؤثر اقتصادی بر امنیت سرمایه‌گذاری حذف شدند و ضمن تأیید مؤلفه‌های مطلوب نظام کلان اقتصادی متعارف، حمایت‌های اقتصادی، نقش حاکمیت در اقتصاد، نظارت اقتصادی و نهادهای اقتصادی که بر امنیت سرمایه‌گذاری مؤثر بودند، ۲۱ گویه می‌باشند. از میان این ۲۱ گویه، بیشترین درصد

موافقین مربوط به عوامل «بی‌ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت، شفافیت اقتصادی، ارائه اطلاعات، داده‌ها، گزارش‌ها و اطلاع‌رسانی و رقابت‌پذیری یا عدم تبعیض اقتصادی» بوده است. در پاسخ به سؤال مطروحه، موارد زیر مورد بررسی در قالب مؤلفه‌ها و شاخص‌های هرکدام از مؤلفه‌ها، مورد تحلیل قرار گرفتند.

جدول ۴: مقایسه میانگین نظرات خبرگان در خصوص تأثیر مؤلفه‌های بُعد اقتصادی بر امنیت

سرمایه‌گذاری با میانگین طیف ۵ ارزشی ($m = 3$)

سطح معناداری	t	خطای معیار	انحراف معیار	میانگین	بُعد اقتصادی
۰.۰۵	۱۹.۸۶۵	۰.۰۴۵۷۷	۰.۵۲۱۸۲	۳.۹۰۹۲	کل گویه‌ها
مؤلفه‌ها					
۰.۰۵	۲۳.۲۳۵	۰.۰۴۵۷۲	۰.۵۲۱۳۴	۴.۰۶۲۴	مؤلفه‌های مطلوب نظام اقتصادی متعارف
۰.۰۵	۱۳.۰۶۱	۰.۰۶۴۱۹	۰.۷۳۱۹۳	۳.۸۳۸۵	حمایت‌های اقتصادی
۰.۰۵	۱۴.۰۰۹	۰.۰۵۴۵۸	۰.۶۲۲۳۱	۳.۷۶۴۶	نقش حاکمیت در اقتصاد
۰.۰۵	۱۴.۰۳۶	۰.۰۶۴۹۴	۰.۷۴۰۴۸	۳.۹۱۱۵	نظارت اقتصادی
۰.۰۵	۹.۹۰۳	۰.۰۷۴۳۱	۰.۸۴۷۲۴	۳.۷۳۵۹	نهادهای اقتصادی

بررسی نتایج ارائه شده در جدول فوق، حاکی از آن است که در تأثیر بُعد اقتصادی بر امنیت سرمایه‌گذاری، تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح بُعد و در سطح مؤلفه‌های پنج‌گانه در سطح معناداری ۰/۰۵ وجود دارد. از این رو نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه خبرگان اقتصادی و دانشگاهی، میزان تأثیر بُعد اقتصادی و مؤلفه‌های آن بر امنیت سرمایه‌گذاری در حد زیاد بوده است.

اولویت‌بندی گویه‌های بُعد اقتصادی

آزمون فریدمن در بُعد اقتصادی، ضمن نشان دادن معناداری رتبه‌بندی گویه‌های این بُعد در سطح $p \leq 0/05$ با توجه با آماره خی دو، به ترتیب گویه‌های ۲۱ گانه این بُعد را به صورت جدول زیر رتبه‌بندی نموده است. طبق جدول زیر، به ترتیب بی‌ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت، شفافیت اقتصادی، ارائه اطلاعات، داده‌ها، گزارش‌ها و اطلاع‌رسانی و نظام استاندارد شفاف و صریح و مشخص برای کالاهای تولیدی در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند.

جدول ۵: اولویت بندی بُعد اقتصادی مؤثر بر تأمین امنیت سرمایه گذاری

رتبه	گویه های بُعد اقتصادی	میانگین رتبه	اولویت	درجه آزادی	خی دو	sig
۱	بی ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت	۱۴.۳۲	۱	۲۰	۲۴۳.۲۵۱	۰.۰۵
۲	شفافیت اقتصادی، ارائه اطلاعات، داده ها، گزارش ها و اطلاع رسانی	۱۳.۶۳	۲			
۳	نظام استاندارد شفاف و صریح و مشخص برای کالاهای تولیدی	۱۳.۵۳	۳			
۴	رقابت پذیری - عدم تبعیض اقتصادی	۱۳.۰۶	۴			
۵	کارایی اقتصادی و عدم رانتي بودن اقتصاد	۱۲.۵۰	۵			
۶	آزادی اقتصادی	۱۲.۰۴	۶			
۷	باز بودن اقتصاد (موانع تجاری، تعرفه ها، موانع قانونی)	۱۱.۸۷	۷			
۸	توسعه کمی و کیفی بازارهای مالی (بازار سرمایه، مالی، بیمه)	۱۱.۴۸	۸			
۹	دخالت و یا اختلال گری دولت	۱۱.۳۹	۹			
۱۰	نقدشوندگی در اقتصاد	۱۱.۰۸	۱۰			
۱۱	وجود نیروی انسانی مطلوب (کارآمد، بهره ور، علمی، خلاق، نوآور)	۱۰.۶۶	۱۱			
۱۲	توانمندسازی بخش خصوصی (مردمی کردن اقتصاد، واگذاری)	۱۰.۶۲	۱۲			
۱۳	مقاومت متغیرها و بازارها در برابر تکانها و شوک های خارجی	۱۰.۵۴	۱۳			
۱۴	تعامل دولت و فعالان اقتصادی	۱۰.۱۹	۱۴			
۱۵	کارآمدی اقتصادی (نظام توزیع، قیمت گذاری، کیفیت نهادها)	۹.۵۸	۱۵			
۱۶	دسترسی آسان و کم هزینه به عوامل تولید	۹.۴۲	۱۶			
۱۷	مشوق ها و حمایت های اقتصادی	۹.۳۰	۱۷			
۱۸	وجود راهبرد مشخص اقتصادی و وجود نهاد های مکفی متولی	۹.۲۰	۱۸			
۱۹	توسعه علم و فناوری و نوآوری در کشور	۹.۰۵	۱۹			
۲۰	فساد اقتصادی (قاچاق، پول شویی، سلامت بازارهای اقتصادی، جرایم)	۸.۸۷	۲۰			
۲۱	نهاد های موازی و مسئولیت ناپذیر اقتصادی	۸.۶۷	۲۱			

آزمون فریدمن در بُعد اقتصادی، ضمن نشان دادن معناداری رتبه بندی گویه های این بُعد در سطح $p \leq 0.05$ با توجه با آماره خی دو، به ترتیب مؤلفه های پنج گانه این بُعد را

به صورت جدول زیر رتبه بندی نموده است. طبق جدول زیر، به ترتیب مؤلفه های مطلوب نظام اقتصادی متعارف در رتبه اول، نظارت اقتصادی در رتبه دوم و حمایت های اقتصادی در رتبه سوم قرار دارند.

جدول ۶: اولویت بندی مؤلفه های بُعد اقتصادی مؤثر بر تأمین امنیت سرمایه گذاری

sig	کای دو	درجه آزادی	اولویت	میانگین رتبه	مؤلفه های بُعد اقتصادی
۰.۰۵	۴۱.۵۷۷	۴	۱	۳.۶۰	مؤلفه های مطلوب نظام اقتصادی متعارف
			۳	۲.۸۵	حمایت های اقتصادی
			۴	۲.۶۶	نقش حاکمیت در اقتصاد
			۲	۳.۲۹	نظارت اقتصادی
			۵	۲.۶۰	نهاده های اقتصادی

میزان همبستگی مؤلفه ها و ابعاد و نیز میزان همبستگی گویه ها و مؤلفه ها می باشد. به این منظور برای جوابگویی به این سؤال، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردیده است. این آزمون به جهت تعیین میزان رابطه میان بُعد اقتصاد و مؤلفه های مؤثر بر امنیت سرمایه گذاری و همچنین رابطه میان گویه ها با مؤلفه های مؤثر بر امنیت سرمایه گذاری با تست کواریانس در سطح $\alpha \leq 0.05$ انجام و نتایج به صورت جداول در ادامه آمده است.

جدول ۷: میزان ضریب همبستگی

سطح معناداری	N	ضریب همبستگی	مؤلفه ها	بُعد
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۹۰۳	مؤلفه های مطلوب نظام اقتصادی متعارف	اقتصادی
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۸۹	نقش حاکمیت در اقتصاد	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۷۸۹	نهاده های اقتصادی	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۷۸۷	حمایت های اقتصادی	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۵۳۶	نظارت اقتصادی	

در مؤلفه‌های مطلوب نظام اقتصادی متعارف، علاوه بر داشتن معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱ درصد، چون میزان همبستگی حاصله مثبت و مساوی یک نمی‌باشد، نوع همبستگی ناقص و مستقیم است. بیشترین اثر مربوط به کارآمدی اقتصادی (نظام توزیع، قیمت‌گذاری، کیفیت نهادها، سازمان‌های اقتصادی) و کمترین اثر مربوط به بی‌ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت می‌باشد و گویه‌ها اثرات شدید، متوسط و ضعیف بر مؤلفه دارند.

جدول ۹: میزان رابطه و ضریب همبستگی مؤلفه با گویه‌ها

سطح معناداری	N	ضریب همبستگی	مؤلفه‌ها	بُعد
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۷۴۷	کارآمدی اقتصادی (نظام توزیع، قیمت‌گذاری، کیفیت نهادها، سازمان‌های اقتصادی)	مؤلفه‌های مطلوب - نظام اقتصادی متعارف
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۷۱۷	آزادی اقتصادی (در فعالیت اقتصادی، تحرک نیروی انسانی، تعیین قیمت، نقل اصل و سود سرمایه)	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۷۱۳	کارایی اقتصادی و عدم رانتی بودن اقتصاد (در بخش‌های اقتصادی و بازارهای اقتصادی)	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۶۹۳	رقابت‌پذیری - عدم تبعیض اقتصادی	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۶۴۷	شفافیت اقتصادی، ارائه اطلاعات، داده‌ها، گزارش‌ها و اطلاع‌رسانی	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۶۲۹	مقاومت متغیرها و بازارها در برابر تکانه‌ها و شوک‌های خارجی	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۶۱۵	نقدشوندگی در اقتصاد	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۵۲۳	باز بودن اقتصاد (موانع تجاری، تعرفه‌ها، موانع قانونی)	
۰.۰۱	۱۳۰	۰.۴۰۵	بی‌ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت	

در مؤلفه حمایت‌های اقتصادی علاوه بر داشتن معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱ درصد، چون میزان همبستگی حاصله مثبت و مساوی یک نمی‌باشد، نوع همبستگی ناقص و مستقیم است. بیشترین اثر مربوط به مشوق‌ها و حمایت‌های اقتصادی و کمترین اثر مربوط به توسعه کمی و کیفی بازارهای مالی می‌باشد و گویه‌ها اثرات خیلی شدید و شدیدی بر مؤلفه دارند.

جدول ۱۰: میزان همبستگی مؤلفه با گویه‌ها

مؤلفه	گویه‌ها	ضریب همبستگی	N	سطح معناداری
حمایت‌های اقتصادی	مشوق‌ها و حمایت‌های اقتصادی	۰.۸۳۶	۱۳۰	۰.۰۱
	توسعه کمی و کیفی بازارهای مالی	۰.۷۸۲	۱۳۰	۰.۰۱

در مؤلفه نقش حاکمیت در اقتصاد علاوه بر داشتن معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱ درصد، چون میزان همبستگی حاصله مثبت و مساوی یک نمی‌باشد، نوع همبستگی ناقص و مستقیم است. بیشترین اثر مربوط به توانمندسازی بخش خصوصی (مردمی کردن اقتصاد، واگذاری بخش دولتی) و کمترین اثر مربوط به دخالت و یا اخلال‌گری دولت (تعیین قیمت، تخصیص منابع، تسهیلات تکلیفی) می‌باشد و گویه‌ها اثرات شدید و متوسط و ضعیفی بر مؤلفه دارند.

جدول ۱۱: میزان ضریب همبستگی مؤلفه با گویه‌ها

مؤلفه	گویه‌ها	ضریب همبستگی	N	سطح معناداری
رشد اکمپیرن در اقتصاد	توانمندسازی بخش خصوصی (مردمی کردن اقتصاد، واگذاری بخش دولتی)	۰.۷۸۹	۱۳۰	۰.۰۱
	تعامل دولت و فعالان اقتصادی	۰.۷۵۰	۱۳۰	۰.۰۱
	وجود راهبرد مشخص اقتصادی و وجود نهادهای مکفی متولی	۰.۷۰۳	۱۳۰	۰.۰۱
	نهادهای موازی و مسئولیت‌ناپذیر اقتصادی	۰.۷۰۱	۱۳۰	۰.۰۱
	دخالت و یا اخلال‌گری دولت (تعیین قیمت، تخصیص منابع، تسهیلات تکلیفی)	۰.۴۳۶	۱۳۰	۰.۰۱

در مؤلفه نظارت اقتصادی علاوه بر داشتن معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱ درصد، چون میزان همبستگی حاصله مثبت و مساوی یک نمی‌باشد، نوع همبستگی ناقص و مستقیم است. بیشترین اثر مربوط به فساد اقتصادی (قاچاق، پول‌شویی، سلامت بازارهای اقتصادی، جرایم اقتصادی) و کمترین اثر مربوط به نظام استاندارد شفاف و صریح و مشخص برای کالاهای تولیدی می‌باشد و گویه‌ها اثرات شدیدی بر مؤلفه دارند.

جدول ۱۲: میزان ضریب همبستگی مؤلفه با گویه‌ها

مؤلفه	گویه‌ها	ضریب همبستگی	N	سطح معناداری
نظارت اقتصادی	فساد اقتصادی (قاچاق، پول‌شویی، سلامت بازارهای اقتصادی، جرایم اقتصادی)	۰.۸۵	۱۳۰	۰.۰۱
	نظام استاندارد شفاف و صریح و مشخص برای کالاهای تولیدی	۰.۸۰۱	۱۳۰	۰.۰۱

در مؤلفه نهاده‌های اقتصادی علاوه بر داشتن معناداری همبستگی در سطح ۰,۰۱ درصد، چون میزان همبستگی حاصله مثبت و مساوی یک نمی‌باشد، نوع همبستگی ناقص و مستقیم است. بیشترین اثر مربوط به توسعه علم و فناوری و نوآوری در کشور و کمترین اثر مربوط به دسترسی آسان و کم‌هزینه به عوامل تولید می‌باشد و گویه‌ها اثرات خیلی شدید، شدید و متوسطی بر مؤلفه دارند.

جدول ۱۳: میزان ضریب همبستگی مؤلفه با گویه‌ها

مؤلفه	گویه‌ها	ضریب همبستگی	N	سطح معناداری
نهاده‌های اقتصادی	توسعه علم و فناوری و نوآوری در کشور	۰.۸۶۴	۱۳۰	۰.۰۱
	وجود نیروی انسانی مطلوب (کارآمد، بهره‌ور، علمی، خلاق، نوآور)	۰.۷۱۶	۱۳۰	۰.۰۱
	دسترسی آسان و کم‌هزینه به عوامل تولید	۰.۶۲۱	۱۳۰	۰.۰۱

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه‌گیری

رشد اقتصادی همواره در نظام‌های اقتصادی، به‌عنوان حرکت اقتصادی مطلوب مدنظر بوده و سیاست‌گذاران در پی فراهم نمودن بستر تحقق الزامات رشد اقتصادی در کشورها بوده‌اند. نقش سرمایه‌گذاری در ایجاد تجمع سرمایه به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی رشد اقتصادی، نقشی غیر قابل انکار بوده و می‌توان به‌عنوان مؤید به تئوری‌های رشد اقتصادی و نقش انباشت سرمایه در این الگوها اشاره نمود؛ اما سرمایه‌گذاری خود تابع شرایط و

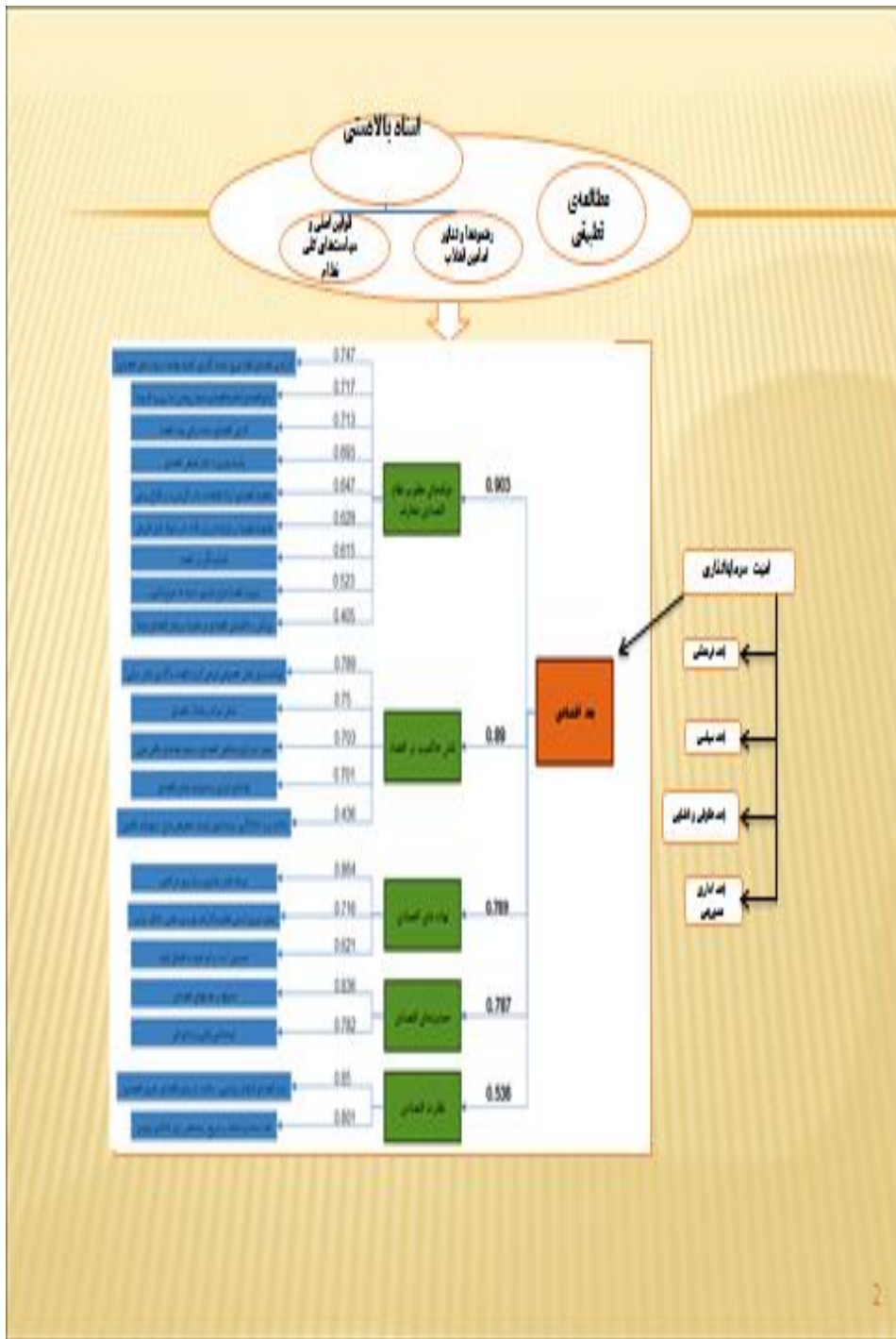
ضرورت‌هایی است که یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین آن‌ها، بُعد اقتصادی در تأمین امنیت سرمایه‌گذار و به‌طورکلی ایجاد امنیت سرمایه‌گذاری است. این موضوع و نیز تأکیدات امامین انقلاب و به‌ویژه مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در اختصاص شعار چندین‌ساله اخیر به حوزه اقتصادی، بیان‌کننده اهمیت امنیت سرمایه‌گذاری است.

یافته‌های تحقیق از بررسی نتایج تحلیل آماری کمی، در خصوص بُعد اقتصادی و اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، حاکی از آن است که در تأثیر بُعد اقتصادی مذکور بر تأمین امنیت سرمایه‌گذاری، تفاوت معناداری بین میانگین نمونه و میانگین فرضی جامعه در سطح معناداری ۰/۰۵ وجود داشته است؛ به این معنا که از دیدگاه نخبگان اقتصادی و دانشگاهی، میزان تأثیر بُعد اقتصادی بر امنیت سرمایه‌گذاری در حد بسیار زیاد بوده است. به‌طوری‌که در بُعد اقتصادی در سطح مؤلفه‌ها به ترتیب مؤلفه‌های مطلوب نظام اقتصادی متعارف در رتبه اول، نظارت اقتصادی در رتبه دوم و حمایت‌های اقتصادی در رتبه سوم و در سطح شاخص‌ها، به ترتیب بی‌ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت، شفافیت اقتصادی، ارائه اطلاعات، داده‌ها، گزارش‌ها و اطلاع‌رسانی و نظام استاندارد شفاف و صریح و مشخص برای کالاهای تولیدی در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند. این عوامل به‌نوعی حاکی از عدم برخورد یکسان با عوامل اقتصادی و رویکردهای رانت‌جویانه و تبعیض‌آمیز و همچنین وجود ابهام در نظام اقتصادی است.

الگوی ارائه‌شده بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی نشان می‌دهد که برای تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی، پنج مؤلفه مؤثر می‌باشند که عبارت‌اند از: مؤلفه‌های مطلوب نظام اقتصادی متعارف، حمایت‌های اقتصادی، نقش حاکمیت در اقتصاد، نظارت اقتصادی و فراهم بودن نهاده‌های اقتصادی که در این الگو میزان تأثیرگذاری هرکدام از این مؤلفه‌ها و ۲۱ شاخص احصایی بر یکدیگر و بر بُعد اقتصاد به تصویر کشیده شده است.

جدول ۱۴: جمع‌بندی مؤلفه‌های اقتصادی مؤثر بر تأمین امنیت سرمایه‌گذاری

شخص‌ها	مؤلفه‌ها	بُعد
۱- توسعه علم و فناوری و نوآوری در کشور؛ ۲- وجود نیروی انسانی مطلوب (کارآمد، بهره‌ور، علمی، خلاق، نوآور)؛ ۳- دسترسی آسان و کم‌هزینه به عوامل تولید؛ ۴- فساد اقتصادی (قاچاق، پول‌شویی، سلامت بازارهای اقتصادی، جرایم اقتصادی)؛ ۵- نظام استاندارد شفاف، صریح و مشخص برای کالاهای تولیدی؛ ۶- توانمندسازی بخش خصوصی (مردمی کردن اقتصاد و واگذاری بخش دولتی)؛ ۷- تعامل دولت و فعالان اقتصادی؛ ۸- وجود راهبرد مشخص اقتصادی و وجود نهادهای مکفی متولی؛ ۹- نهادهای موازی و مسئولیت‌ناپذیر اقتصادی؛ ۱۰- دخالت و یا اختلال‌گری دولت (تعیین قیمت، تخصیص منابع، تسهیلات تکلیفی)؛ ۱۱- مشوق‌ها و حمایت‌های اقتصادی؛ ۱۲- توسعه کمی و کیفی بازارهای مالی؛ ۱۳- کارآمدی اقتصادی (نظام توزیع، قیمت‌گذاری، کیفیت نهادها، سازمان‌های اقتصادی)؛ ۱۴- آزادی اقتصادی (در فعالیت اقتصادی، تحرک نیروی انسانی، تعیین قیمت، نقل اصل و سود سرمایه)؛ ۱۵- کارایی اقتصادی و عدم رانتی بودن اقتصاد (در بخش‌های اقتصادی و بازارهای اقتصادی)؛ ۱۶- رقابت‌پذیری - عدم تبعیض اقتصادی؛ ۱۷- شفافیت اقتصادی، ارائه اطلاعات، داده‌ها، گزارش‌ها و اطلاع‌رسانی؛ ۱۸- مقاومت متغیرها و بازارها در برابر تکانه‌ها و شوک‌های خارجی؛ ۱۹- نقدشوندگی در اقتصاد؛ ۲۰- باز بودن اقتصاد (موانع تجاری، تعرفه‌ها، موانع قانونی)؛ ۲۱- بی‌ثباتی و نااطمینانی اقتصادی در متغیرها و رفتار اقتصادی دولت؛	۱- مؤلفه‌های مطلوب نظام اقتصادی ۲- نقش حاکمیت در اقتصاد ۳- نهادهای اقتصادی ۴- حمایت‌های اقتصادی ۵- نظارت اقتصادی	اقتصاد



الگوی بومی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری با تأکید بر بُعد اقتصادی

پیشنهاد

۱- اهمیت سایر عوامل و میزان تأثیرگذاری بالای آنها بر تأمین امنیت سرمایه‌گذاری از جمله مواردی است که باید به آنها توجه ویژه کرد و تنها بُعد اقتصادی پاسخگوی تأمین امنیت سرمایه‌گذاری نخواهد بود. لذا به محققین آینده پیشنهاد می‌شود ابعاد دیگری؛ شامل بُعد سیاسی، حقوقی - قضایی، اداری - مدیریتی، اجتماعی - فرهنگی، بین‌المللی و ... را در اتخاذ تأمین امنیت سرمایه‌گذاری نباید از نظر دور داشت.

۲- از آنجایی که دستگاه‌های اقتصادی و ارگان‌های ذی‌ربط به لحاظ مسئولیتی و نیز بودجه‌های تخصیصی با محدودیت مواجه هستند، لازم است رتبه‌بندی و اهمیت مؤلفه‌ها در هر بخش، مدنظر قرار گیرد. از این رو پیشنهاد می‌شود در هر مؤلفه اقتصادی، طبق اولویت‌بندی، مسائل و مشکلات بررسی و راه‌کار تجویز و اتخاذ شود.

۳- دولت و سازمان‌های وابسته باید به سمت افزایش رقابت‌پذیری، از بین بردن رانت‌های اقتصادی، عملکرد همگرا و ایجاد شفافیت اقتصادی بروند. در واقع دولت باید بستر مناسبی را آماده کند تا سرمایه‌گذار برای کسب سود، حاضر به ورود به عرصه اقتصاد ملی شود.

فهرست منابع و مآخذ

الف. فارسی

- بیانات رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره).
- بیانات و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
- اخوی، آ (۱۳۷۲)، «تجارت بین‌الملل، استراتژی بازرگانی و توسعه اقتصادی»، تهران، مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- برنسون، ویلیام اچ (۱۳۸۶)، «*تئوری و سیاست‌های اقتصاد کلان*»، ترجمه عباس شاکری، چاپ دهم، تهران، نشر نی.
- برومند، شهرزاد (۱۳۸۶)، «*امنیت اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب و وضعیت شاخص‌های آن*»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- تاجبخش کیان (۱۳۸۴)، «*سرمایه اجتماعی؛ اعتماد، دموکراسی و توسعه*»، چاپ اول، تهران، نشر شیرازه.
- تفضلی، فریدون (۱۳۷۵)، «*نظریه‌ها و سیاست‌های اقتصاد کلان*»، تهران، نشر نی.
- جلال‌آبادی، اسدالله (۱۳۸۵)، «بررسی نقش امنیت، قوانین و مقررات و توسعه بازارهای مالی بر سرمایه‌گذاری»، تهران، *مجله مجلس و پژوهش*، سال ۱۳، شماره ۵۲، پاییز ۱۳۸۵. صص ۷۳-۵۸.
- جهانیان، ناصر (۱۳۸۵)، «*امنیت اقتصادی*»، چاپ سوم، تهران، نشر کانون اندیشه جوان.
- جهانیان، ناصر (۱۳۸۱)، «*امنیت اقتصادی*»، چاپ اول، تهران، مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر.
- چینی، حبیب (۱۳۸۲)، «امکانات، محدودیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات در برابر امنیت اقتصادی»، چاپ اول، تهران، *همایش راه‌کارهای توسعه امنیت اقتصادی*، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین (۱۳۸۳)، «عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران»، *دوفصلنامه جستارهای اقتصادی*، سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۸۳. صص ۱۵۶-۱۰۹.
- حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین؛ شریف‌آزاده، محمدرضا (۱۳۸۲)، «تأثیرپذیری سرمایه‌گذاری خصوصی از شاخص‌های امنیت اقتصادی (۱۳۷۹-۱۳۵۸) در ایران»، *نامه مفید*، دوره ۹، شماره ۳۸ (اقتصاد)، صص ۱۹۲-۱۵۹.
- رسولی، کریم؛ فرزین‌وش، اسدالله (۱۳۸۹)، «*بررسی رابطه بین امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی (شواهدی از کشورهای منا)*»، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (www.sid.ir)

- رهبر، فرهاد؛ مظفری‌خامنه، فرشید (۱۳۸۶)، «زمینه‌های افزایش امنیت سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک*، سال هشتم، شماره ۳۰، تابستان و پاییز ۱۳۸۶، صص ۱۰۵-۷۸.
- ریاضی، وحید (۱۳۹۷)، «*آمادگی نظامی، مؤلفه‌ها و معیارها*»، تهران، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- شاکرین، مهدی (۱۳۷۳)، «نقش بیمه در بازار سرمایه و تضمین امنیت سرمایه‌های ملی»، *فصلنامه صنعت بیمه*، پاییز ۱۳۷۳، شماره ۳۵، صص ۴۳-۲۱.
- شاه حسینی، سمیه، عطایی، امید (۱۳۸۶)، «امنیت اقتصادی»، مرکز پژوهش‌های مجلس، *دفتر مطالعات اقتصادی*، شماره ۸۸۴۷، بهمن ۱۳۸۶، صص ۱۹-۱۸.
- عزتی، مرتضی؛ دهقان، محمدعلی (۱۳۸۷)، «*امنیت اقتصادی در ایران*»، تهران، مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۷ زمستان.
- غفاری، غلامرضا؛ چلبی، مسعود (۱۳۸۴)، «*سنجش و تبیین سرمایه اجتماعی در ایران*»، تهران، دفتر امور اجتماعی وزارت کشور.
- قاسمیان، سلیمان (۱۳۸۲)، «نگاهی به مفهوم امنیت اقتصادی و نقش آن در توسعه اقتصادی»، *همایش راه کارهای توسعه امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی*، چاپ اول.
- فرح‌پور، مجید (۱۳۸۳)، «*فقر، فساد و تبعیض، موانع توسعه در ایران*»، تهران، انتشارات رسا.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۳)، «*نگاهی به مسائل اقتصاد ایران و راه کارهای آن (مجموعه سخنرانی‌ها)*»، دفتر بررسی‌های اقتصادی، چاپ اول.
- میرمعزی، سید حسین (۱۳۹۰)، «*نظام اقتصادی اسلام*»، چاپ اول، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- نخلی، سید رضا (۱۳۹۱)، «*تحلیل تأثیر مخارج دولت بر شاخص توسعه انسانی استان‌ها با استفاده از مدل داده‌های تابلویی*»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه امام صادق (ع).
- نخلی، سید رضا (۱۳۹۶)، «*بررسی عوامل ایجاد اختلال امنیت سرمایه‌گذاری در اقتصاد ملی*»، پروژه‌نخبگی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- نورائی، مرسله (۱۳۸۴)، «*جلب سرمایه‌گذاری خارجی در جمهوری اسلامی ایران و راه‌های حفظ آن*»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

- نورث، داگلاس (۱۳۷۷)، «**نهاده‌ها، تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی**»؛ ترجمه محمدرضا معینی، تهران، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- نیلی، مسعود (۱۳۷۶)، «اقتصاد ایران»، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی در برنامه‌ریزی و توسعه، چاپ اول.
- هادیان، ابراهیم؛ وهام، رضا (۱۳۸۹)، «تورم دائمی و تأثیر آن بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایران»، *فصلنامه اقتصاد مقداری*، دوره ۷، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۹. صص ۴۸-۶۹.

ب. انگلیسی

- Fabricius, Michael, 1998, "*The Impact of Economic Security on Bank Deposit and Investment*" IMF Working Paper.
- Montgomery John D 2000, "*social capital as a policy resource*", Kluwer Academic Publisher, Volume 33, Nos.3 &4-
- Kaufmann, Daniel, kraay, aart, lobaton, pablozoido, 1999, "*governance matters*", world bank press 67.
- Kharlamova, Ganna , 2014, "Investment Security of Industries: Rating Assessment (Case of Ukraine) ", *Finance*, Volume, Pages 657-668.
- Lin Nan(2004), "*Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*", Cambridge University Press.
- Poirson, helen, 1998, "*economic security, private investment and growth in developing countries*", IMF working paper WP, 9814. 8.
- Romer, David., 2006, "*Advanced Macroeconomics*". 3rd Edition, McGraw- Hill co, New York. 5.